

ชมโบราณวัตถุสถานตามวัด ในท้องที่อำเภอวัดโบสถ์

ก่อนก่อนผู้เขียนได้พาท่านผู้อ่านเที่ยวชมโบราณวัตถุสถานในท้องที่อำเภอนครไทย ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของพิษณุโลกหรือเมืองสองแคว สำหรับตอนนี้ผู้เขียนจะพาท่านผู้อ่านเที่ยวชมโบราณวัตถุสถานในท้องที่ต่างอำเภออีกอำเภอหนึ่งคือ *อำเภอวัดโบสถ์* ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองสองแควประมาณ ๒๖ กิโลเมตร ตัวที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแควน้อยปากตะวันออก การเดินทางไปยังอำเภอวัดโบสถ์นั้น จะไปได้ตามถนนมิตรภาพสายพิษณุโลก-หล่มสัก โดยมีถนนแยกเข้าอำเภอวัดโบสถ์ทางซ้ายมือ ซึ่งเป็นถนนที่ยังไม่ค่อยดีนัก

สำหรับชื่อ “วัดโบสถ์” ซึ่งเป็นชื่ออำเภอนั้น ความจริงเป็นทั้งชื่อวัดและชื่อตำบลด้วย เข้าใจว่าเดิมทีเดียวคงจะเป็นชื่อวัดมาก่อนก็ได้ คือวัดโบสถ์ (ซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่วัดหนึ่ง มีโบราณวัตถุสถานที่น่าสนใจ ซึ่งผู้เขียนจะพาท่านผู้อ่านเที่ยวชมต่อไป) ต่อมาชื่อ วัดโบสถ์ คงจะนำมาใช้เป็นชื่อตำบล คือตำบลวัดโบสถ์

ก่อน จนกระทั่งมีการตั้งกิ่งอำเภอนั้นที่ตำบลวัดโบสถ์ และใช้ชื่อ
 ว่ากิ่งอำเภอบุทธโธสถชนกับอำเภอบรมพิราม จนกระทั่งเมื่อ วันที่
 ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๙ จึงตั้งเป็นอำเภอบุทธโธสถจนถึงปัจจุบัน
 จากชื่อ “วัดโบสถ์” ซึ่งนำมาใช้เป็นชื่อตำบล และชื่ออำเภอนั้น
 จะเห็นได้ว่าเป็นชื่อที่แปลกปลาดอย่างยิ่ง เพราะนำชื่อวัดมาใช้
 แทนที่จะนำเฉพาะชื่อวัด “โบสถ์” มาตั้งชื่อก็นำคำ “วัด” มาด้วย
 เข้าใจว่าถ้าใช้ชื่อ “ตำบลโบสถ์” หรือ “อำเภอบุทธโธสถ” ก็คงจะ
 เป็นชื่อที่แปลกปลาดยิ่งไปกว่า จึงนำทั้งคำว่า “วัด” และ “โบสถ์”
 มาทั้งหมดเลย เราจึงได้ชื่อ “ตำบลวัดโบสถ์” และ “อำเภอบุทธ
 โธสถ” มาจนทุกวันนี้

ในท้องที่อำเภอบุทธโธสถมีโบราณวัตถุสถานเก่าแก่ที่น่าสนใจ
 อยู่หลายแห่ง แต่ละแห่งก็อยู่ตามวัดเช่นเคยต่อไปจะพาท่านผู้อ่าน
 เที่ยวชมโบราณวัตถุสถานตามลำดับไป ซึ่งได้แก่วัดโบสถ์ วัด
 เสนาสน์ วัดเหล่าขวัญ และวัดท่างาม เป็นต้น

วัดแรกคือ **วัดโบสถ์** ซึ่งชื่อตำบลและชื่ออำเภอก็นำชื่อ
 วัดนี้ไปตั้งนั่นเอง ปัจจุบันนี้วัดโบสถ์ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแควน้อย
 และอยู่ตรงข้ามปากแม่น้ำกับที่ว่าการอำเภอบุทธโธสถ คือวัดโบสถ์
 ตั้งอยู่ปากตะวันตกของแม่น้ำ มีสะพานไม้ข้ามจากฝั่งที่ว่าการ
 อำเภอรือฝั่งตลาดไปยังวัดโบสถ์ได้ ถ้าเป็นฤดูแล้งสามารถนำ

รถยนต์แล่นข้ามแม่น้ำได้ เพราะน้ำไม่ลึกมากนัก

โบราณวัตถุสถานที่น่าสนใจของวัดโบสถ์มีอยู่หลายแห่งด้วยกัน แห่งแรกที่ควรชมและศึกษาหาความรู้ก็คือวิหาร เมื่อเราเข้าไปในบริเวณวัดก็จะเห็นได้ชัดเจน เสียหายที่ชำรุดทรุดโทรมลงไปมาก หลังคาบางส่วนก็พัง เข้าใจว่าจะพังลงไปเรื่อยๆ ถ้าทางวัดไม่รีบซ่อมแซมเสียก่อน ลักษณะของวิหารหลังนี้ไม่มีผนัง ภายนอกแล้วคิดว่าน่าจะเป็นศาลามากกว่า เมื่อเข้าไปภายในจึงพบว่า มีพระพุทธรูปเป็นพระประธานตั้งอยู่ ๑ องค์ แต่คงจะถูกซ่อมแซมเสียหลายครั้งแล้ว จึงทำให้รูปร่างผิดไปจากเดิมมากที่น่าสนใจก็คือฐานของพระประธานมีลวดลายปูนปั้น ถึงแม้จะไม่ประณีตมากนัก แต่ก็สวยงามอ่อนช้อยน่าชมมากทีเดียว และที่หน้าพระประธานมีซากพระพุทธรูปอยู่ ๒-๓ ชั้นด้วยกัน ชั้นหนึ่งเป็นส่วนพระบาทของพระพุทธรูป เป็นพระบาทซ้อนกันแบบนั่งขัดสมาธิราบ สังเกตได้ว่าเป็นปางมารวิชัย ซากพระพุทธรูปชั้นนี้ทำด้วยศิลาทราย ส่วนอีก ๒ ชั้นเป็นซากพระพุทธรูปปูนปั้นซึ่งมีเศียรพระพุทธรูปชั้นหนึ่ง กับพระวรกายอีกชั้นหนึ่ง

ใกล้ๆ กับวิหารมีศาลาดิน ที่เรียกเช่นนี้ เพราะเป็นศาลาที่ตั้งอยู่ติดกับพื้นดิน นับว่าเป็นศาลาดินเก่าแก่ที่หาดูได้ยาก มีเสาก่ออิฐถือปูนเป็นรูปสามเหลี่ยม ๔ แถวด้วยกัน หลังคาซ้อน ๓ ชั้น

มองดูภายในเป็นหลังคาโปร่ง เมื่อเข้าไปอยู่ภายในจะเย็นสบายดี สำหรับโบสถ์ของวัดโบสถ์นั้นเพิ่งสร้างขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ นี้เอง ภายในโบสถ์มีจิตรกรรมฝาผนังแบบสากล ที่ว่าเป็นแบบสากลเพราะวิธีการเขียนนั้นมีการแรเงามีระยะใกล้ไกล ผิดกับแบบไทยซึ่งไม่มีระยะใกล้ไกล และไม่มีการแรเงา สำหรับจิตรกรรมฝาผนังนี้เป็นเรื่องพุทธประวัติ และพระเวสสันดรชาดก ท่านรองเจ้าอาวาสเล่าว่า โบสถ์หลังเดิมก็มีจิตรกรรมฝาผนังด้วย ซึ่งน่าจะเสียหายที่ถูกรื้อเพื่อสร้างใหม่ ภายในโบสถ์หลังนี้มีพระบรมรูปรัชกาลที่ ๗ ด้วย ซึ่งเป็นรูปปั้นหล่อแบบหุ่นต่า ทางวัดได้รับพระราชทานมาจากรัชกาลที่ ๗ นอกจากนี้วัดโบสถ์ยังมีศาลาการเปรียญขนาดใหญ่อีกหลังหนึ่ง ซึ่งมองเห็นเด่นสง่าอยู่หน้าวัด เพราะทำหลังคาสูง และบนศาลาการเปรียญก็มีธรรมาสน์ทั้งามอยู่หลังหนึ่งด้วย

วัดอีกวัดหนึ่งของอำเภอวัดโบสถ์ก็คือ **วัดเสนาสน์** ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแควน้อยฝั่งเดียวกับวัดโบสถ์ แต่อยู่เหนือวัดโบสถ์ขึ้นไปประมาณ ๒ กิโลเมตรเศษ ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลท่างาม วัดเสนาสน์เป็นวัดที่รู้จักกันดีในหมู่ประชาชนชาวจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดใกล้เคียง เหตุที่เป็นที่รู้จักกันดีก็เพราะมีพระบรมสารีริกธาตุอยู่ที่วัดนี้ โดยทางวัดเก็บไว้ที่กุฏิท่านเจ้าอาวาส คือเก็บใส่ตลับ

ไว้หลายตลับด้วยกัน และยังใส่แก้วไว้อีก ๙ แก้วด้วย ผู้เขียน
 คิดว่าคงไม่ใช่พระบรมสารีริกธาตุทั้งหมด เพราะถ้ามีมากขนาดนั้น
 ก็คงทำให้วัดนั้นมีชื่อเสียงไปไกล การได้มาซึ่งพระบรมสารีริกธาตุ
 นี้เล่ากันต่อๆ มาว่า ได้นำมาไว้วัดนี้นานแล้วแต่โบราณ แต่จะ
 นานเท่าไรไม่มีทางทราบได้ และการได้มานั้นก็เนื่องจากวัดเสนาสน์
 ชนะการแข่งขันการสร้างวัดกับวัดเสนา (สำหรับวัดเสนานั้น
 ปัจจุบันอยู่ในท้องที่อำเภอพรหมพิราม) เรื่องเล่านี้ถ้าถามชาว
 อำเภอวัดโบสถ์มักจะเล่าได้ตรงกันทีเดียว

สำหรับวัดเสนานั้น มีเรื่องเกี่ยวกับการบรรจุพระบรม
 สารีริกธาตุ ซึ่งปรากฏในหนังสือ “เรื่องพระปฐมเจดีย์” ที่ท่าน
 เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) เรียบเรียงไว้เมื่อปีฉลู
 พ.ศ. ๒๔๐๘ โดยเรียบเรียงจากตำนานพระปฐมเจดีย์ฉบับพระยา
 มหาอรุณนิกร และฉบับนายทอง โดยกล่าวถึงมหาไถ่หลาย
 เป็นบุตรนายเชนกษัตริย์ เป็นเชื้อพระวงศ์พระยาศรีสิทธิชัย
 ได้เที่ยวไปนมัสการพระพุทธบาทกับเจดีย์อื่นๆ ทั่ว แล้วกลับมา
 เมืองชมพู่ พระสังฆราชาให้พระบรมธาตุ ๖๕๐ องค์ ให้บรรจุไว้
 ในเมืองทวิปโพน เมื่อมหาไถ่หลายกลับมายังฝั่งชมพู่ทวิป จึงนำ
 พระธาตุมาบรรจุไว้ในที่ต่างๆ และมีตอนหนึ่งกล่าวว่า “. . .
 เอามาบรรจุไว้ใน วัดเสนาสน์ ๓๖ พระองค์ ในบูรพาราม ๓๐

พระองค์ บรรจู่ไว้ในวัดมหาสถาน ๓๐ พระองค์ และสามอาราม
 น้อยแควนเมืองพิษณุโลกนั้น มหาไหล่ลายเที่ยวไปบรรจู่พระบรม
 ธาตุสิ้นแล้ว กลับมาอยู่เมืองละโว้เล่า เมื่อมหาไหล่ลายบรรจู่
 พระบรมธาตุนั้นพระพุทธรักษาได้ ๑๔๓๒ พรรษา . . .”

นอกจากนี้บริเวณวัดเสนาสน์ยังมี โบราณวัตถุสถานอีกคือ
 ซากของฐานวิหารและเจดีย์ซึ่งถูกรื้อไปเสียหมดแล้ว มีผู้เล่าว่า
 ถูกรื้อไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ เพื่อนำอิฐไปสร้างศาลา ยังสังเกตเห็น
 เป็นเนินดินและซากของฐานวิหาร สำหรับฐานเจดีย์นั้นสังเกตเห็น
 ว่าเป็นใหญ่โตมาก แต่อิฐก้อนไม่ใหญ่มากนัก น่าที่จะทำการขุดแต่ง
 ฐานเหล่านี้ไว้ เพื่อศึกษาค้นคว้ากันต่อไป และที่ริมแม่น้ำแควน้อย
 หน้าวัดเสนาสน์มีวิหารเก่าอยู่หลังหนึ่ง มีเสากายในอยู่ ๒ แถว
 หลังคาและผนังชำรุดและทรุดโทรมลงไปมาก ด้านหลังของวิหาร
 มีเจดีย์เก่าอยู่องค์หนึ่ง ซึ่งถูกซ่อมแซมใหม่แต่ก็ยังมีส่วนเดิมอยู่มาก
 พอสมควร ลักษณะของเจดีย์เป็นแบบของพม่า แต่ยอดหักเสีย
 แล้ว ส่วนโบสถ์หลังเดิมนั้นกล่าวกันว่าชำรุดและแคบมากจึงถูกรื้อ
 แล้วสร้างโบสถ์ใหม่ทับที่เดิม มีใบเสมาหินเข้าใจว่าจะเป็นใบเสมา
 เดิม

ในบริเวณวัดเสนาสน์นี้ กล่าวกันว่ามีคนเคยได้ลายแทงมา
 ซึ่งมีข้อความว่า “สระสามสระ กะทะงวม (ครอบ) ไร่ตะเข้ (จระเข้)

สระใหญ่ มาใช้สระกลาง ม้วนหัวม้วนหางเอาคางทับไว้” ปรากฏว่า
เมื่อก่อนเอาลายแทงมาแล้วไม่คิดว่าจะเป็นที่วัดเสนาสน์ เพราะวัด
เสนาสน์ตั้งอยู่ปากตะวันตกของแม่น้ำ แทนที่จะอยู่ปากตะวันออก
ของแม่น้ำตามลายแทง จึงไม่มีคนคิดว่าจะเป็นวัดเสนาสน์ ซึ่งตาม
ความเป็นจริงแล้ว เดิมทีวัดเสนาสน์ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของ
แม่น้ำแควน้อย แต่ต่อมาแม่น้ำเปลี่ยนทางเดินใหม่วัดเสนาสน์
จึงตั้งอยู่ทางปากตะวันตกของแม่น้ำแควน้อย ส่วนแม่น้ำเดิมได้
ต้นเขินไปมากแล้ว เหตุที่แม่น้ำเปลี่ยนทางเดินก็เพราะว่า แม่น้ำ
ตอนนั้นโค้งมาก น้ำจึงไหลเซาะตลิ่งพังกลายเป็นแม่น้ำใหม่ ซึ่งเป็น
ทางตรงมากกว่า จึงเสมือนวัดเสนาสน์ตั้งอยู่บนเกาะมีแม่น้ำ
ล้อมรอบ

วัดที่น่าสนใจอีกวัดหนึ่งก็คือ **วัดเหล่าขวัญ** ตั้งอยู่ริมฝั่ง
แม่น้ำแควน้อยปากตะวันตก ใต้วัดโบสถ์ลงไปไม่มากนัก โบราณ
สถานเก่าแก่ของวัดก็คือเจดีย์ก่ออิฐหนึ่งเป็นแบบลังกา ถูกซ่อม
ไปบ้างแล้ว ฐานขรุขระมาก ยอดหัก ส่วนตัวเจดีย์ที่เป็นระฆังนั้น
สงชุลลุ สำหรับโบสถ์ของวัดสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ เมื่อผู้เขียน
เข้าไปภายในโบสถ์จึงพบพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ขององค์หนึ่ง แต่ว่า
ไม่มีพระพักตร์และไม่มีพระหัตถ์ทั้งสองข้าง มีผู้เล่าว่านำมาจาก
วัดนอก ซึ่งเป็นวัดร้างตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลท้อแท้ เดิมจมอยู่

ใต้ดิน และได้นำมาไว้ที่วัดเหล่าขวัญเมื่อ ๔๐ ปีเศษมาแล้ว พระพุทธรูปองค์นี้สวยงามมากทีเดียว เส้นรอบนอกอ่อนช้อย เข้าใจว่าเป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย ถ้าอยู่ครบทั้งองค์คงจะสวยงามมาก และบนศาลาการเปรียญของวัดเหล่าขวัญมีธรรมาสันแเกะสลักไม้ที่สวยงามมากอีกหลังหนึ่ง ซึ่งนำมาจากวัดนอกเช่นกัน สำหรับวัดนอกนั้น เป็นวัดร้างตั้งอยู่ริมแม่น้ำแควน้อยเก่า ที่ดินจีนไป เพราะแม่น้ำเปลี่ยนทางเดิน มีผู้เล่าว่าวัดนอกนี้มีโบสถ์เป็นกำแพงอิฐ มีช่องหน้าต่าง ๗ ช่อง แต่ต่อมาพังเหลือแต่เสา ผนัง และฐานชุกชีของโบสถ์เท่านั้น โบราณวัตถุต่างๆ คงมีอยู่มาก และที่นำไปไว้ที่วัดเหล่าขวัญก็มีพระพุทธรูปกับธรรมาสันดังกล่าวแล้ว สำหรับวัดนอกนั้นคงเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งในสมัยโบราณ เพราะตั้งอยู่ริมแม่น้ำเดิมที่จีนไป และยังมีโบราณวัตถุสถานเป็นจำนวนมากอีกด้วย

อีกวัดหนึ่งก็คือ วัดท่างาม หรือ วัดสาวงาม ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแควน้อยปากเดียวกับที่วักจรอำเภอ วัดโบสถ์นั่นเอง และวัดท่างามนี้ตั้งอยู่ตรงกันข้ามปากกับวัดร้างวัดหนึ่งชื่อ วัดนางงาม ซึ่งเป็นวัดร้างที่ยังมีเนินดิน และต้นยางขนาดใหญ่ ๒ ต้น บางคนเรียกวัดนางงามนี้ว่าวัดท่างาม ทำให้น่าคิดว่าวัดท่างามอาจจะย้ายมาจากวัดนางงามก็ได้ เพราะฝั่งของวัดนางงามนั้น

ตลิ่งถูกน้ำเซาะพังลงเรื่อย ๆ ปัจจุบันก็ยังถูกน้ำเซาะพังลงเรื่อย ๆ เช่นกัน ดังนั้นอาจจะมีผู้ย้ายวัดไปสร้างใหม่ที่ฝั่งตรงข้ามก็ได้แล้ว เปลี่ยนชื่อวัดเสียใหม่เป็นวัดท่างามหรือวัดสาวงาม แต่ยังมีเค้าชื่อเดิมอยู่นั่นเอง ผู้เขียนได้เดินทางไปยังวัดท่างามนี้ เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๑๔ พบว่าทางวัดได้สร้างพระพุทธรูปไสยาสน์องค์หนึ่ง โดยใช้ซากอิฐเก่ามาก่อขึ้น และยังได้พบศาลาเก่าหลังหนึ่ง เป็นศาลาริมน้ำ ซึ่งมีรูปร่างแปลกคือหลังคาเป็นทรงจตุรมุม แต่ว่าเกือบจะพังเสียหายหมดแล้ว เพราะไม่มีใครซ่อมแซม

สำหรับวัดร้างในท้องที่อำเภอวัดโบสถ์ยังมีอีกหลายวัด เช่น วัดคิ่งใหญ่ วัดคิ่งน้อย วัดบ่อตงคราม วัดโนและวัดไม่ทราบชื่ออีก ๔ วัด ซึ่งอยู่ในท้องที่ตำบลท้อแท้ ส่วนในท้องที่ตำบลวัดโบสถ์ก็ยังมีวัดตะเก็ด วัดช่างเหล็ก (ยังมีเนินดินเหลืออยู่) และวัดทุ่งหงส์ นอกจากนี้ในตำบลอื่น ๆ ก็มีอีกหลายวัด เช่น วัดป่าคอน วัดปากสระ วัดโคกกะชี วัดเกาะ วัดป่า และวัดเนินมะคืด เป็นต้น แสดงว่าในท้องที่อำเภอวัดโบสถ์มีวัดร้างอยู่หลายวัดทีเดียว สำหรับวัดร้างบางวัดก็ยังมีซากโบราณวัตถุสถานเหลืออยู่มาก เช่น *วัดบ่อตงคราม* ตั้งอยู่ในตำบลท้อแท้และอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำแควน้อย หลังวัดทองแท้ (ซึ่งมิใช่เป็นวัดร้าง) ออกไปประมาณ ๘๐๐ เมตรเศษ เดิมอาจจะเป็นวัดเดียวกันก็ได้ เล่ากันว่าเมื่อราว

๓๐ ปีเศษมานี้ วัดนี้ยังใช้ทำพิธีสังฆกรรมอยู่ ปัจจุบันเหลือแต่ซากโบสถ์ ใบเสมาหิน และบ่อน้ำ ซึ่งชาวบ้านยังใช้น้ำจากบ่อน้ำน้อย และอีกวัดหนึ่งคือ **วัดตะเก็ด** ซึ่งอยู่ในท้องที่ตำบลวัดโบสถ์ ปัจจุบันยังมีเนินดินและซากอิฐเหลืออยู่ คนสูงอายุเล่าว่าเคยเห็นพระพุทธรูปทองคำที่วัดตะเก็ดนี้ ต่อมาเมื่อคนขุดค้นหาของมีค่ากัน จึงทำให้พระพุทธรูปทองคำหายไปด้วย

นอกจากวัดร้างและวัดที่มีใช้วัดร้างตั้งได้กล่าวมาแล้ว ยังมีผู้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ในท้องที่อำเภอวัดโบสถ์ มีหมู่บ้านหนึ่งชื่อหมู่บ้านนาคบ ตำบลท่างาม มีเนินดินสูงซึ่งปัจจุบันเนินดินนี้ได้แปรสภาพเป็นถนนเสียแล้ว บางคนว่าบริเวณที่มีเนินดินนี้เป็นคูเมือง และเรียกกันว่า **“วังยายถี”** คนสูงอายุเล่าให้ฟังว่าบริเวณนี้เป็นเมืองโบราณมาก่อน มีชื่อว่า **“เมืองเทพ”** จึงทำให้น่าคิดว่า ในท้องที่อำเภอวัดโบสถ์อาจจะเป็นเมืองโบราณมาก่อนก็ได้ เพราะยังปรากฏเนินดินตั้งกล่าว และมีวัดร้างมากมายหลายวัดตั้งกล่าวแล้ว ยังมีคนเล่าให้ฟังว่าบริเวณเนินดินที่หมู่บ้านนาคบ เรียกกันว่า **วังยายถี** ก็ทำให้น่าสนใจคำว่า **วัง** อยู่มาก และ **เมืองเทพ** จะมีจริงหรือไม่ก็น่าทำการสำรวจค้นคว้าหาหลักฐานต่อไป นอกจากนี้ยังมีอีกบริเวณหนึ่งที่ชาวบ้านเรียกกัน คือ **สนามเพลาะ** ซึ่งมีอยู่ ๒ แห่งด้วยกัน และใกล้ ๆ กับสนามเพลาะ

ที่ว่ายังมีนา เรียกว่า “นากอง” กับ “นาพะง่า” ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับเมืองโบราณก็ได้

ผู้เขียนขอพาท่านผู้อ่านเที่ยวชม โบราณวัตถุสถานในท้องที่อำเภอวัดโบสถ์เพียงเท่านั้น ยังมีโบราณวัตถุสถานในท้องที่อำเภออื่น ๆ อีก ๓ อำเภอที่น่าสนใจคืออำเภอพรหมพิราม อำเภอบางระกำ และอำเภอบางกระทุ่ม ซึ่งผู้เขียนจะพาท่านผู้อ่านเที่ยวชมในตอนต่อไป